

HISTORIA ECCLESIAE

Pálfi József*

Nagyvárad

Az egyház palotájának ajtónálói.

Adalékok a Királyhágómelléki Református Egyházkerület Lelkészértekezletének történetéhez (1920–1941)

Guardians of the Church's Palace.

Addenda to the History of the Alliance of the Reformed Pastors in
Romania, District of Királyhágómellék (1920–1941).

Abstract

The District of Királyhágómellék of the Reformed Church in Romania was established in effect of the Trianon Peace Treaty (1920). Its statutory meeting was held on 14 December 1920, but attendance was incomplete. Next year, all diocesan delegated participants to the General Assembly of 16 August 1921, where the new church district elected its presidium and started to structure the new church body. In the following years, a new institutional and organizational network was built. The pastors' alliance was part of this new texture. The alliance mainly dealt with the personal, collective, financial and scientific questions of the pastors throughout the Királyhágómellék District. This essay is about the beginnings – the period between 1920 and 1941 – of the Alliance of the Reformed Pastors in Romania, District of Királyhágómellék.

Keywords: Reformed Church in Romania, District of Királyhágómellék, Transylvanian District, Alliance of the Reformed Pastors in Romania, Lajos Tarnóczy, István Sulyok, István Debreczeni.

* Dr. Pálfi József (Székelyhíd, 1967) Székelyhídon végezte elemi és középiskoláját, érettségi diplomát Nagyváradon szerzett 1986-ban, a Premontrei Gimnáziumban. Teológiai tanulmányait a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben végezte (1987–1992). 1992 és 1994 között a Nagyvárad-Olaszi Református Gyülekezet segédlelkésze volt. 1994–1999 között a Sulyok István Református Főiskola ifjúsági lelkészeként tevékenykedett, és 1997-től egy személyben töltötte be a főiskola lelkipásztori és az Arany János Kollégium igazgatói tisztét. 1999-től a Nagyvárad-Réti Református Gyülekezet megválasztott lelkésze, de visszahívják a Partiumi Keresztyén Egyetemre, ahol 1999-től vallástörténetet tanít. Doktori fokozatot a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen szerzett (2009). Doktori tézisét – *Református felsőoktatás Erdélyben* – dr. Gaál Botond és dr. Fazakas Sándor irányításával készítette. Jelenleg a Nagyvárad-Réti Református Gyülekezet lelkésze és a Partiumi Keresztyén Egyetem tanszékvezető tanára.

Az első világháborút lezáró trianoni békediktátum döntése után a Tisza-menti Református Egyházkerület keleti része a meghúzott új demarkációs határsáv Románia felől eső oldalára került. Az egyházi főhatóság nélkül maradt nyolc – máramaros-ugocsai, nagybányai, szatmári, nagykárolyi, érmelléki, bihari, nagyszalontai, és békés-bánati – csonka egyházmegye gyülekezetei, iskolái és egyéb intézményei rögtön a *modus vivendi* lázas válaszkéréséhez fogtak. Az újszerű nemzet- és egyházpolitikai élethelyzet kezdetén még mindenki abban reménykedett, hogy a nagyhatalmak csak *ideiglenes*¹ döntést hoztak, amely rövidesen megváltozik majd, és emiatt szükségtelen hosszú távra berendezkedni.

A békediktátum ratifikálása, illetve az új Nagyrománia gyors adminisztrációs, jogi és politikai lépései sürgős válaszlépésre kényszerítette a több mint negyedmillió magyar reformátust pásztortló képviselőket. A kezdeti útkeresésben két gondolat érvényesült és vívott küzdelmet egymással. Mindkét tábor erős, elkötelezett képviselőket és sereget tudott felvonultatni. Egyik oldalon Sulyok István,² a Bihari Református Egyházmegye esperese az önálló szervezkedést, a másikon pedig Széll György, a Máramaros-Ugocsai Református Egyházmegye első emberének „dirigálásával” szerveződött az Erdélyi Református Egyházkerülethez (EREK) való csatlakozást képviselte. Az idő annak a tábornak a véleményét igazolta, amely józan, reálpolitikai érzékkel az önálló út választását és az azon való járást látta célszerűbbnek.

Bő egy esztendőnyi huzavona után, 1920. december 14-én előbb a megyék valamivel több mint a felét felvonultató tábor, majd 1921. augusztus 16-án mind a nyolc egyházmegye képviselte kimondta az új egyházkerület megalaku-

¹ Debreczeni István: Adatok a Királyhágómelléki Református Egyházkerület megalakulásának történetéhez. In: Pálfi József: *Debreczeni István, aki megtanulta a mellényt többször ki- és begombolni*. D. Dr. Harsányi András Alapítvány kiadványai, 15. Debrecen 2011, 129.

² Sulyok István (Komádi, 1859. december 15. – Budapest, 1944. szeptember 14.) kollégiumi tanár, lelképásztor, esperes, az 1920. június 4-én aláírt trianoni békediktátumot követően pedig az újonnan megalakult Királyhágómelléki Református Egyházkerület első püspöke. 1886-tól segédlelkész Szegeden, majd 1889. április 24-től a Nagyvárad-Újvárosi Egyházközség lelképásztorává választják meg. Alig négy esztendő telik el és 1893-tól a Bihari Egyházmegye jegyzője, majd 1902. március 2-től az egyházmegye első esperese. 1900-tól a Református Leánynevelő Intézet központi bizottságának és igazgatótanácsának jegyzői tisztét tölti be, öt év múlva pedig a Református Tanítóképző Intézet igazgatótanácsának elnöke. Rangidős esperesként megszervezi a határ keleti oldalán maradt csonka egyházmegyéket, és az önszerveződés élére állva kezdeményezi az önálló kerület létrehozását. Közel huszonnégy esztendő alatt háromszor is újraválasztották püspöknek, annak ellenére, hogy a román kormány hosszú éveken keresztül elutasította személyét és vonakodott megadni Nagyvárad központtal az új püspökség mandátumát. Bukarest csak 1939 után ismerte el az általa irányított egyházkerületet (ld. *Hivatalos Közlöny* 1939. november 22., 271. sz.). A bécsi döntést követő esztendőben vonult nyugdíjba (1941. december 10.), korára való tekintettel. Budapesten halt meg 1944 szeptemberében. 1971-ben exhumálták és a Farkasréti temetőből Nagyváradra hozták a Rulikowsky temetőbe. Pálfi József: *i. m.* 131.

lását. Elrendelték a tisztviselők megválasztását, és 1922. február 23-mal kezdődően hivatalba iktatták az új egyházi főhatóságot.

A trianoni békediktátum következtében történt határmódosításig a királyhágómelléki lelkészek az Országos Református Lelkészegyesület (ORLE) testvéri közösségének voltak a tagjai.³ Viszont a két világháború közötti új helyzetben csak formális kapcsolatot ápoltak az ORLE-vel, és legfeljebb képviseleti alapon vettek részt egy-egy anyaországi találkozón.

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület (KREK) lelkészegyesületi élete még nem volt prioritás a 20-as évek elején. Az egyházkerületben azonban már nagyon sok kisebb-nagyobb megyei és körü értekezlet működött. Az új egyházkerület és a püspök személyének törvényes elismertetéséért folytatott többszörföldes küzdelem, valamint a belső önszerveződés minden energiáját lekötötte az előjáróknak. A helyzeti előnyben levő EREK-nek nem kellett megküzdenie a kerületszervezés gondjaival, és már 1920. december 7-én létrehívta a maga lelkészegyesületét, és a Marosvásárhelyen megtartott alakuló gyűlésen a Kolozsvári Református Teológiai Fakultás tanárát, dr. Kecskeméthy Istvánt⁴ választotta meg első elnökének. Hivatalos lapjuk a Nyárádszeredán megjelenő *Egyházi Figyelő* volt. A megalakult erdélyi lelkészegyesület iránt több királyhágómelléki lelképásztor is érdeklődést tanúsított, majd megismerve céljaikat,⁵ többen is csatlakoztak ehhez. Egyik alelnöke pedig éppen Tarnóczy Lajos⁶ bihari lelképásztor volt.

³ Az ORLE Morvai Ferenc nagyválti lelkész kezdeményezésére jött létre. Az első gyűlésre, amely tulajdonképpen alakuló és elnökválasztó volt, 1907. szeptember 8-án került sor. Ekkor mondták ki az ORLE megalakulását, s a kezdeményező lelkészt már frissiben azzal vádolták, hogy elnökségre tör. Morvai Ferenc – úriember lévén – visszautasította az elnöki címet, a gyűlés pedig Baltházár Dezső hajdúböszörményi lelképásztort választotta meg az ORLE első elnökéül. Baltházár Dezső képzett, széles látókörű, jó szervezési képességgel megáldott lelképásztor volt. Neki köszönhető az egyesület megerősödése, de országos viszonylatban, valamint politikai, közéleti és felekezeti szempontból Ravasz László püspök és lelkészegyesületi elnök tette „szalonképessé” az egyesületet, amely 1949-ig működött a korabeli Magyarország református lelképásztori karának szabad, önálló, független egyesületéként. Ld. Csohány János: Kilencven éve alakult meg az ORLE. In: *Egyháztörténeti Szemle* 2001/1, (128–142.), 130.

⁴ Kecskeméthy István (Paks, 1864. január 31. – Kolozsvár, 1938. május 10.) lelképásztor, a héber és ókori nyelvek tanára, egyházi író és pártelnök számtalan könyv és tanulmány szerzője. Részletesebben ld. Molnár János: Kecskeméthy István. In: Kozma Zsolt (szerk.): *Akik jó bizonysgot nyertek*. A Kolozsvári Református Theológia tanárai 1895–1948. Kolozsvár 1996, 65–79.

⁵ Tarnóczy Lajos így fogalmazta meg a kettős célt: „Egyfelől az erdélyi közigazgatás demokratikus átszervezése, másfelől egy nagy és új gondolatnak a hirdetése és megvalósítása, ti. annak, hogy az egyháznak társadalmi életet kell teremteni és élni, bele kell vinni az egyház eszméit, hogy azt ezek hassák át, és ez által keresztyén társadalmat kell teremteni [...]. Az utóbbi cél a lelkési fizetések rendezésével, a naptár, újság kiadásával együtt közös érdekünk.” Tarnóczy Lajos: Református Lelkészegyesület. In: *Egyházi és Iskolai Szemle* 1921. július 2., 3. sz., 2–3.

⁶ Tarnóczy Lajos (Szentese, 1886. június 9. – Arad, 1953. augusztus 16.) segédlelkész volt Békésen, Klopódián, Szentesen, Mezótúron, Pancsován, majd lelképásztor Hegyközpályiban, Biharon, 1935-től pedig Aradon, és esperes volt a Bihari Egyházmegyében. Alapítója és első főszerkesztője volt a Nagyváradon kiadott *Egyházi- és Iskolai Szemlének*. Az egyházi independen-

Királyhágómelléken az 1923 áprilisában tartott közgyűlés keretében vetődött fel először egy lelkészi továbbképző és konferencia megrendezésének szándéka. A javaslatot Debreczeni István⁷ terjesztette elő,⁸ s a szervezés feladatainak ellátására bizottságot hoztak létre.

A Királyhágómelléket képviselő lelkipásztorok körében akkor merült fel konkrétan a lelkészegyesület „megalakítás”-ának, pontosabban továbbvitelének a gondolata, amikor az EREK igazgatótanácsi határozattal tiltotta a fennhatósága alá tartozó királyhágómelléki lelkipásztoroknak, hogy részt vegyenek az erdélyi egyesület munkájában.⁹

Az EREK 1924. március 20-án tartott igazgatótanácsi határozata nemcsak a lelkészegyesületet, hanem a többi egyházi egyesületet is feloszlatta. A döntés nem vonatkozott a megyei és kör-i lelkészegyesületekre. Három hónappal az Igazgatótanács döntése után, az 1924. június 14-ére „hirtelen parancsszóra összehívott” lelkészegyesületi közgyűlés mondta ki az erdélyi lelkészegyesület megszűnését. Tarnóczy Lajos alelnök felszólalása viszont fordulatot hozott a KREK tekintetében, s ez új irányba terelte az egyesület jövőjét és sorsát. Mivel az EREK Igazgatótanácsának döntése nem vonatkozott a királyhágómellékiekre, a kezdeményezést a királyhágómellékiek vették kézbe, és azt javasolták, hogy készek átvenni az egyesület irányítását és annak központját értelemszerűen Nagyváradra helyezni.

Királyhágómelléknek nem állt szándékában hasonló kerületi döntést hozni a saját egyesületeikre nézve. Ők tudták, hogy az egyesületnek mi a szerepe és feladata a lelkipásztorok életében és hajlandóak voltak felelősen megőrizni és továbbvinni az addig ápolt örökséget. Tarnóczy Lajos alelnök felszólalásának azt lett a következménye, hogy a közgyűlés visszavonta Nagy Lajosnak, az egyesület titkárának az egyesület megszüntetésére vonatkozó indítványát, és Tarnóczy javaslatára úgy döntöttek, hogy a Lelkészegyesületet királyhágómelléki jurisdictio alá helyezik.¹⁰

tizmus híve volt. 1927-ben az erdélyi konventbíróság fosztotta meg esperesi tisztségétől. Fegyelmi ügyeinek elhúzódsáról az Egyházkerületi Közgyűlési jegyzőkönyvek tanúskodnak (ld. 1927/89., 1927/220., 1928/90., 1932/131–132.). Politikai és írói meggyőződését az 1917-es októberi forradalom elvei határozták meg. Emiatt kritizálta élesen az Országos Magyar Párt működését is. Ld. Pálfi József: *i. m.* 144–145.

⁷ Debreczeni István (Nagyszalonta, 1887. május 18. – Berettyóújfalu, 1973. január 9.) lelkipásztor, a KREK első belmissziói elnöke, lelkészértekezleti elnök, író és szerkesztő. Ld. Pálfi József: *i. m.* 11–56.

⁸ KREL – KREK Kgy. Jkv. 1923. április 11., 25. sz.

⁹ EREK Lvt. – EREK Igtan. Jkv. 1924. március 20., 35. sz.

¹⁰ „Lelkészegyesületünk közgyűlése határozatilag kimondja, hogy az erdélyi egyházkerület igazgatótanácsának az egyesületekről, mint jogi személyekről szóló törvényre hivatkozó határozatát tudomásul veszi. Amennyiben azonban az egyesület nem mint erdélyi, hanem mint Romániai Református Lelkészegyesület alakult meg, amely felett az erdélyi igazgatótanácsnak jurisdictioja nincs, mivel a jelzett törvényt a királyhágómelléki egyházkerületben egyházhatóságilag ez ideig nem hirdettek, a Romániai Református Lelkészegyesületnek pedig annak területén is vannak tagozatai és tagjai, az igazgatótanács fentebbi határozatát úgy értelmezi, hogy az csupán az országos

1920 után, amikor folyamatosan változott a nemzetpolitika és az egyházpolitika, Tarnóczyék megújult erővel láttak hozzá a korábbi és újabb célok harmonizálásához és megvalósításához. Törekvésüknek Sulyok István kerületi szintű háttértámogatása adott támaszt. A KREK központi periodikájában, az *Egyházi és Iskolai Szemle* 1924. évfolyamában kiadták a *Lelkészegyesület* című mellékletet. Ez a fenntartói áldozatkészség hiányában szűnt meg a 10. szám megjelenése után. A melléklet – a hosszabb-rövidebb helyzetelemző, (ki)útkereső, javaslatokat és programokat adó publicisztikák mellett – szervezési kérdésekkel is foglalkozott. Apróbb változtatásokkal itt adták közre az 1924. augusztus 28-án, Nagyváradon tartott választmányi közgyűlés által jóváhagyott *Alapszabályzatot* is.¹¹ Ezt azzal a meghagyással küldték meg minden egyházmegyei egyesületnek, hogy tárgyalják át azt, és esetleges jobbító szándékú, módosító javaslataikkal küldjék vissza a választmány elnökének, s ugyanakkor nyilatkozzanak belépési szándékukat illetően.

A „lelkészi kart álmából” felrázni akaró szándékot és a jobbítás igényét, a kezdeti fellángolást nem követte kitartó munka és fellendülés. A következő esztendőben csak némely megyei, illetve kör-i szervezet működött a Királyhágómelléken. Ezek lelkiismeretesen látták el a maguk feladatát.

Négy esztendő múlva ismét megmozdult a víz a lelkészegyesület „tavában”, és újra Erdély felől dobták bele a „követ”. Előbb a *Református Lelkészek Lapjában*, majd a *Református Szemlében* jelentek meg a beszüntetett egyesület ügyével foglalkozó írások, ám arról, hogy ezt Királyhágómellék vitte, „mentette” tovább, alig esett szó. Debreczeni István a *Reformátusok Lapjában* válaszolt az erdélyi felvetésekre.¹² A főszerkesztő azt írta, hogy eddig is érezték az egyesület hiányát, s ezt többen meg is fogalmazták, de gyakorlati eredmény nélkül, pedig jelenlétére és működésére kimondhatatlanul nagy szükség lett volna. Egyfelől az Anyaszentegyház szellemi-lelki megújítása, másodsor annak jobb, tökéletesebb kormányzása érdekében, harmadszor pedig a „testületi szellem, a testvéri érzés, a keresztyéni szolidaritás és szeretetteljes összetartozás kifejlesztése és folyása végett”. Az elvi vita kezdetben arról szólt, hogy vajon programot kell-e előbb készíteni, vagy pedig a lekipászorokat kellene inkább nyilatkozattételre bírni és a testületet megszervezni. Melyik az első, a *testület* vagy a *program*?

Debreczeni István azt tartotta és ajánlotta célravezetőnek Királyhágómellék képviselőjében, hogy a témának teljes és nyílt publicitást kell kapnia az egyházi sajtóban, lássa és olvassa mindenki a tervezetet és a programot, szűrjék le a kon-

jellegű egyesület Erdély területén való működését tiltja meg, de ugyanez az egyesület illeti s közgyűlésünk azt annak adja át. A jövőben ennek a Lelkészegyesületnek lesz joga és kötelessége az Egyesület további sorsáról határozni. Ha azonban az Egyesület bármi okból tovább nem működhetné, az átadott vagyont a kolozsvári Szeretetház céljaira kell fordítani.” N. N.: A Lelkészegyesület közgyűlése. In: *Egyházi és Iskolai Szemle* 1924. június 14., 12. sz., 2–3.

¹¹ Az Egyetemes Református Lelkész Egyesület alapszabályai. In: *Egyházi és Iskolai Szemle* 1924. szeptember 6., 18. sz., 7–8.

¹² Debreczeni István: Lelkészegyesület. I. In: *Reformátusok Lapja* 1928. március 31., 13. sz., 146–148.

zekvenciákat, a kialakult javaslatokat egy közös kongresszuson fogalmazzák meg, majd megerősítés végett terjesszék fel ezt a két kerület legfőbb hatóságához.¹³

A lelkészegyesület megszervezésének ügye egyre nagyobb hangsúlyt kapott Erdélyben. Ebből a Királyhágómellék csupán azt a következtetést vonta le, hogy a testvérkerület teljesen külön akarja megszervezni az egyesületet. Ez az „előbb ti akartátok külön megszervezni” állásfoglalás, majd pedig az egymás hibáztatása vitát váltott ki a két kerület között. A megoldáshoz vezető út Erdélyben is hosszúra nyúlt. Nagy vitát szült egyebek mellett az is, hogy vajon az 1923-ban beszüntetett egyesületet kell-e életre hívni, vagy pedig egy újat kell létrehozni. A megnevezést illetően sem volt egyetértés. Mi legyen az új egyesület neve? Maradjon a „Lelkészegyesület”, vagy legyen a dr. Imre Lajos¹⁴ által javasolt „Lelkészek Szövetsége”.¹⁵

Az erdélyi lelkészek útkeresése közben Királyhágómellék figyelemmel követte az események alakulását és a maga szempontjából értelmezte azt. A kevésbé egyértelmű helyzet félreértésekre adott okot. Ez történt az 1928 szeptemberében tartott tordai konferencián is, ahol a Királyhágómellék lelképásztorai kimaradtak a tervekből. A tordai nagyhéten Kiss Albert esperes javaslatára döntöttek abban a tekintetben, hogy nem hoznak létre sem Lelkészszövetséget, sem pedig Lelkészegyesületet, hanem megalakítják a Lelkészértekezletet. A királyhágómellékiek konklúzióját ismét Debreczeni István fogalmazta meg.¹⁶

¹³ Debreczeni István: Lelkészegyesület II. In: *Reformátusok Lapja* 1928. április 14., 15. sz., 175–176.

¹⁴ Imre Lajos (Hódmezővásárhely, 1888. november 4. – Kolozsvár, 1974. március 8.) református teológus, neveléstudományok doktora, vérbeli pedagógus és a gyakorlati teológia professzora, a katekétika és a belmisszói elkötelezettje, számtalan tanulmány szerzője, *Az Út* lelkipásztori folyóirat szerkesztője és *Az Ifjú Erdély* lap munkatársa. Ld. részletesebben Adorjáni Zoltán: Imre Lajos. In: Kozma Zsolt (szerk.): *Akik jó bizonyítást nyertek*. A Kolozsvári Református Theologia tanárai 1895–1948. Kolozsvár 1996, 235–277.

¹⁵ Imre Lajos a régi lelkészegyesület életre keltése helyett egy teljesen új alapokon szerveződő szövetségre tett javaslatot. Az egyház érdekében végzendő munkát kettős feladatkörben képzelte megvalósítani. A szövetség első feladatának olyan közösségi szellem kimunkálását tartotta fontosnak, amely közös lelki-szellemi alapon köti össze a lelkészeket. A szövetség második feladatát abban látta, hogy ennek a korábbiakhoz képest többet kell foglalkoznia a lelkipásztorok önnevelésével és önművelésével. Fontosak az anyagi, szervezeti, tudományos érdekek, de nem elsődlegesek. Ő úgy látta – és ezt javasolta –, hogy a lelkészértekezletnek új lelki-szellemi alapokon kell baráti szövetséggé szerveződnie. Ezt a nézetet pedig nemcsak ő képviselte. Az esztendő elején, 1928. január 12-én több mint 24 lelkipásztorból álló társaság megfogalmazta javaslatait, majd megalkotta az alapszabály-tervezetet és a munkaprogramot. Ld. Imre Lajos: Lelkészek Szövetsége. In: *Református Szemle* 1928. február 24., 9. sz., 115–118.; *Református Szemle* 1928. március 1., 9. sz., 148–154.

¹⁶ „A tordai határozat után világos előttünk a teendő. Mi nem állhatunk meg a lelkipásztori értekezletnél, amelynél már régóta állunk, sőt vegetálunk. Minket ez nem elégíthet ki, mi többet akarunk. Mi nem ejthetjük el a Lelkészegyesület eszméjét csak azért, mert Erdélyben kényelmetlen volt ennek a megoldása és kényelmes kitérésí módot találtak az idejét múlt értekezleti megoldásban. Mi egy mindnyájunkat egyesítő és az összetartozás nagy érzésétől áthatott közös munkára lelkesítő, egymást igazán testvérré tevő egyesületet akarunk. Erre nézve most már

A kérdést illetően az 1928. szeptember 13–16. között, Nagyszalontán tartott belmissziói konferencia hozott elmozdulást. A zárónap utolsó napirendi pontja rendjén Nemes Elemér *A lelkészek barátsága és testületi szellemének ápolása* címmel értekezett. Javaslatára a lelkészek „a Lelkészegyesület megszervezése mellett döntöttek”. A szervezést csupán azért nem kezdték el, mert Debreczeni szerint nem akartak az erdélyiek „elébe vágni” azzal, hogy különálló egyesületet hozzanak létre. Ekkor még csak az egyházmegyét szólították fel arra, hogy döntsenek egyesületeik megszervezése mellett. A Nagykárolyi Református Egyházmegye 1928 novemberében tartotta közgyűlését, és itt a lelkipásztorok annak adták kifejezését, hogy a Királyhágómelléknek most önállóan kell megalkotnia a maga Lelkészegyesületét.¹⁷ Ez lavinát indított el, ugyanis a többi egyházmegye is azonosult a nagykárolyiak kezdeményezésével.

A önálló királyhágómelléki lelkészegyesület megalakítását szorgalmazó hang némiképp szelídült a következő esztendő elejére. Az EREK-et képviselő lelkipásztorok egy része nem hagyhatta szó nélkül a KREK egyházmegyéinek állásfoglalásait, válaszukat pedig Derzsi Endre¹⁸ fogalmazta meg *Testvéri felhívás* címmel.¹⁹ Erre válaszolt Debreczeni István markáns, elemző és pontosító írása: *Testvéri válasz a Reformátusok Lapjában a Királyhágómelléki Lelkészekhez intézett „Testvéri felhívására”*,²⁰ és ezzel a „ti akartátok”, „nem, mert ti akartátok” kölcsönös vádaskodásnak kívánt véget vetni, és azt hangsúlyozta, hogy a két kerület lelkipásztorainak egyesületi szinten sem szabad külön úton járniuk.

Mivel egyre inkább elterjedt az a vélemény, hogy a kérdés megoldását a zsinatra kell bízni, Debreczeni István határozottan kiállt amellett, hogy az erős, öntudatos, életképes és jól szervezett lelkészegyesület nem zsinati végzésen múlik, hanem a lelkipásztorok elkötelezettségén, öntudatos és önkéntes szolgálatkészségén, amelyre törvény nem nehezedik a maga kötelező erejével. Válaszát pedig ezzel a meggyőződéssel zárta: ha az erdélyi lelkipásztorok is megalakítják a maguk egyesületét és a királyhágómellékiek is megújítják a magukét, „feltámasztva” azt, akkor együtt „készek lesznek az egyesületet egy egyetemes, mindkét kerület lelkészeit magába foglaló országos egyesületté alakítani”. Eb-

csak egy mód van: alakítsuk meg a királyhágómelléki egyházkerület lelkipásztorainak lelkészegyesületét, melybe – ha jöhetnek – szeretettel fogadjuk erdélyi testvéreinket is, hogy majd velük egyetemes lelkészegyesületté szervezkedjünk!” Debreczeni István: Lelkészegyesület. In: *Reformátusok Lapja* 1928. október 6., 40. sz., 489–493.

¹⁷ Gönczy Sándor: Királyhágómelléki Református Lelkészegyesület. In: *Reformátusok Lapja* 1928. december 1., 48. sz., 595–599.

¹⁸ Derzsi Endre Mezőkölpényben született 1891. július 8-án. Teológiai tanulmányait és az első lelkészképesítő vizsgát a Kolozsvári Református Teológiai Fakultáson végezte, segédlelkész volt Mezőkölpényben, Kézdivásárhelyen és Marosvásárhelyen, rendes lelkész Kisgalambfalván és Balázsfalván.

¹⁹ Ld. Derzsi Endre: Testvéri felhívás. In: *Református Lelkészek Lapja* 1929. február 1., Debreczeni István: Testvéri válasz a Református Lelkészek Lapjának a királyhágómelléki lelkészekhez intézett testvéri felhívására. *Reformátusok Lapja*, 1929. március 2., 9. sz., 101–104.

²⁰ Uo.

ben sejlett fel először a későbbi Romániai Országos Lelkészek Egyesülete (ROLE) gondolata.

Az önálló Királyhágómelléki Lelkészegyesület létrehívására a Nagybányai Református Egyházmegye fogalmazott meg konkrét határozati javaslatot és ezt az 1932-ben tartott kerületi közgyűlésen terjesztette elő. Ennek értelmében az új testületnek – az erdélyivel együtt – az Országos Református Lelkészek Egyesülete nevet kell viselnie, az új egyházi törvénynek pedig kell kimondania, hogy minden lelkész kötelező módon tagja az egyesületnek. Bár a közgyűlés kimondta, hogy fontosnak és szükségesnek tartja a lelkészértekezlet megalakítását, határozatában mégis így döntött:

„[...] egyfelől a kívánatos egység létrejöhetése, másfelől az új egyházi törvények életbeléphetésének remélt közelsége miatt, a maga részéről külön kerületi lelkészegyesület megalakítását nem látja cél és időszerűnek, hanem a javaslatot a Zsinat elé terjeszti.”²¹

Ezzel a megelőző évek hosszú vitájának végére akartak pontot tenni. A megnevezést illetően – a sok elvi és tárgyi tartalmú véleménykülönbség mellett – hosszú ideig nem volt egyetértés a két kerület között. Három lehetőség közül kellett választaniuk: Lelkészsövetség, Lelkészegyesület vagy Lelkészértekezlet. A *Reformátusok Lapja* 1927-től kezdődően rendszeresen közzétette azokat a hosszabb-rövidebb írásokat, amelyek a kérdést tárgyalták.

Számottevő és lényeges változásra csak 1936-ban került sor. Ekkor az esztendő novemberében tartott közgyűlésen konkrétan is foglalkoztak a lelkészértekezlet ügyével. Először az egyházmegyék által a korábbiakban lépcsőzetesen elfogadott, és itt felterjesztett *Lelkészértekezleti ügyrendet* fogadták el és erősítették meg.²² Ezt követően Sulyok István püspök kérte fel Peleskey Sándor²³

²¹ KREL – KREK Kgy. Jkv. 1932. május 25–26., 92. sz.

²² KREL – KREK Kgy. Jkv. 1936. november 25., 62. sz.

²³ Peleskey Sándor, aki Ombódon született 1887. május 13-án, Debrecenben végezte teológiai tanulmányait és szerzett lelkési oklevelet. Egy tanévet Bázelen is tanult. Segéd- és helyettes lelkész volt Debrecenben, Mezőtúron és Hódmezővásárhelyen. Rendes lelkési szolgálatot végzett Viskén (a cseh hatóságok 1927-ben utasították ki Viskről, mivel nem rendelkezett cseh állampolgársággal), Szatmárhegyen, Börvelyen. Tagja volt Szatmár megye Törvényhatósági Bizottságának. 1913–1918 között munkatársa volt a *Debreceni Protestáns Lap*nak, 1922–1927 között pedig a *Kárpátaljai Szeretet* című néplapnak. Megírta a Viski Református Egyház történetét. 1933–1936 között a *Református Lelkipásztor* felelős szerkesztője volt, és ő írta a *Tévelygők* című traktátust. Tanügyi előadó és tanácsbíró volt a Máramaros-Ugocsa Egyházmegyében. Ez utóbbi tisztséget a Nagykárolyi Egyházmegyében is betöltötte. Kárpátalján egyházkerületi aljegyzői, lelkészértekezleti elnöki, konventi rendes tag tisztséggel bízták meg. A Királyhágómelléki Református Egyházkerületben aljegyzőnek, igazgatótanácsosnak és zsinati póttagnak választották meg. 1917-ben megkapta a Magyar Vöröskereszt dicséretet, majd 1941-ben a Nemzetvédelmi Nagykeresztet. TtREL – I. 1. i. 26.; KREL – Nr. 37. – Törzskönyvi Adatlap; Szabadi István (szerk.): *Itt viharzott felettünk...* I. kötet. Református lelkész-önéletrajzok Kárpátaljáról és Partiumból, 1942-ből. Editiones Archivii Districtus Reformatorum Transilbiscani XV. Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár, Debrecen 2008, 146–149.

börvényi lelkészt, egyházkerületi aljegyzőt, hogy tanulmányozza át az ügyre vonatkozó dokumentumokat, véleményezze azokat, majd készítse el az egyházkerületi lelkészértekezlet *Ügyrend-tervezetét*.²⁴ Végül erre kérte fel Peleskey Sándort:

„[...] a Lelkészértekezlet megalakítása tárgyában keresse meg az Erdélyi Püspöki Hivatalt, mert kíváncsi vagyok, hogy az értekezlet megalakításában mind a két egyházkerület egyöntetűen járjon el, eljárásának eredményét terjessze Igazgatótanács elé, hogy ennek módja legyen a megalakulás felől intézkedni.”²⁵

Az EREK ismét Királyhágómellék előtt járt egy lépéssel, mivel két hónappal korábban, 1936 szeptemberében megalakította az Erdélyi Lelkészértekezletet. Sőt, valójában majdnem egy fél esztendővel korábban, mivel a Királyhágómelléki Lelkészértekezlet megalakulását kimondó gyűlésre csak a következő évben, 1937. április 28-án került sor. Az alakuló gyűlést Sulyok István püspök nyitotta meg a Református Kultúrpalota dísztermében. Bevezető beszédében úgy nevezte meg a lelkészértekezlet tagjait, mint akik az „egyház palotájának ajtónál-lói”, és felvázolta a lelkészértekezlet céljait. A *Reformátusok Lapja* így idézi Sulyok István beszédét:

„Emelni kell a lelkészi kar színvonalát, mert kétségtelen a – sok tekintetben indokolt – dekadencia. Közös anyagi áldozattal tudunk megfelelő szellemi erőket bekapcsolni. Hiányzik a közvetlenebb lelki kapcsolat. A lelkészi közösség, a szent fraternitás nem az, aminek lennie kellene. Mintha bizonyos hidegség zuhant volna a lelkekre. A lelkész-presztízs sem érintetlen, és vannak, akik nem őrzik azt úgy, ahogyan kellene. Az én öreg erőm ott van és ott lesz e törekvések mellett mindenkor.”²⁶

²⁴ A Közgyűlés Jegyzőkönyvének 3. számú melléklete a KREK lelkészi értekezletének ügyrendjét tárgyalja 10 fejezetben és 37 paragrafusban. Itt a lelkészértekezletnek a következőképpen határozták meg célját: „[...] Az értekezlet célja: a lelképásztori kar lelki épülésének, szellemi és anyagi jólétének munkálása; a lelkésztestvériség ápolása és gazdagítása; mindezek által tagjain keresztül református anyaszentegyházunk életének, szerveinek, lélekmentő munkáinak erősítése. E célja elérésére: teológiai tudományos és gyakorlati lelképásztori kérdéseket tárgyal, ilyeneket tárgyalásra az egyházmegyei lelkészértekezletekhez megküld, ezekből pályatételeket tűz ki; egyetemes egyházunk vagy egyházkerületünk lelki szellemi-anyagi kérdéseiben esetleg az egyházmegyei lelkész értekezleteinek megkérdezése után javaslatokat készít; szorgalmasan munkálja a lelkészek és azok családja anyagi, erkölcsi támogatását jóléti intézmények létesítésével és minden más alkalmas móddal és eszközzel; az egyházmegyei és egyházkerületi szeretet intézményeit támogatja; végzi a lelkészek egyéni és testületi érdekeinek védelmét és támogatását; evangéliumi szellemű sajtóterméket szerkesztet vagy ad ki; az egyházmegyei lelkész értekezletek munkáját egyöntetűsége irányítja, és számba veszi.” KREL – KREK Kgy. Jkv. 1936. november 25., 63. sz.

²⁵ Uo.

²⁶ N. N.: Az egyházkerületi lelkészértekezlet megalakulása. In: *Reformátusok Lapja* 1937. május 10., 14. sz., 171–173.

A lelkészértekezlet elnökéül Sulyok István püspököt, elnökhelyettes alelnökéül pedig Csernák Bélát²⁷ választották. A szellemi ügyeket intéző alelnök Debreczeni István, az anyagi ügyeket rendező alelnök Oláh Sándor, a titkár Peleskey Sándor, a jegyző Bagoly Bertalan, a pénztáros Balajthy Jenő lett. A választmányi tagok pedig a következők voltak: Arдай Aladár, Boros Jenő, Kovács Lajos, Boruzs Lajos, Nemes Elemér és Fodor József.

Az első választmányi gyűlésen Debreczeni István tartott előadást a lelkipásztorok lelki és szellemi továbbképzésének fontosságáról. Az anyagi ügyeket illetően Oláh Sándor beszélt a lelkészi fizetés megemlése és egyenlősítése tárgyában, amelyet a központi pénztári alap létrehozásával tartott megvalósíthatónak. Javaslatot tett a lelkészi nyugdíjintézet átszervezésére, az államsegély felemelésének kieszközlésére, továbbá temetkezési segély, ruhaellátás és lelkészi üdülőhely létesítésére. A sort Peleskey Sándor zárta, aki felvázolta a lelkészi körök és az egyházmegyei értekezletek közötti viszonyt és kapcsolatot.

A lelkészértekezlet szerepe és jelentősége fokozatosan nőtt kerületszerte. Egyre nagyobb hangsúlyt fektettek összejöveteleik, valamint továbbképzéseik szervezettebb és összehangolt működésére.

Tekintettel a lelkészi kar meglehetősen nehéz anyagi helyzetére, a következő esztendő közgyűlésére határozati javaslatot terjesztettek elő, amelyet egyhangúlag el is fogadtak,²⁸ és anyagi ügyek mellett egyéb fontos kérdésekkel is foglalkoztak.

Debreczeni István a „lelkipásztorok tiszta társaságá”-nak nevezte a megalakult és munkába lendült lelkészértekezletet, és a „mi ügyünk” szavakkal tudatosította annak fontosságát.²⁹ A lelkipásztori közösség együttműködésének célját és feladatait négy gondolatkörben fejtette ki. Kardinális kérdést érintett azzal, hogy *első* célként a lelkipásztorok testvéri közösségét hangsúlyozta:

„Szinte mondhatnám, hogy a legelső feladatunk a Lelkészértekezletben az egymás iránt való testvéri bizalomnak, őszinteségnek minél teljesebb kifejllesztése, minden féltékenységnek még inkább az irigységnek gyökeres kiirtása.”³⁰

A *második* célnak az „egységes lelkipásztori közszellem” kialakítását tekintette. A lelkipásztorokat nemcsak a generációs ellentétek választották el egymástól, hanem a teológiai személet is. Ugyanis Karl Barth dialektikateológája, bár

²⁷ Csernák Béla (Szőlősgyula, 1875. – Nagyvárad, 1967. február 16.) lelkipásztor volt Furtán, Berettyóújfalun és Nagyvárad-Olasziban. Esperese volt a Bihari Egyházmegyének, megválasztott főjegyzője a Királyhágómelléki Református Egyházkerületnek, majd megbízott püspöke is. Több könyvet is írt és főszerkesztője volt a *Nagyvárad* Református Híradónak. Ld. Gy. Csernák Béla György (szerk.): *Itt viharzott át felettünk...* II. kötet. Csernák Béla: *Életemből. Emberi gyarlóságokkal Isten szolgálatában.* Editiones Archivii Districtus Reformatorum Transilbiscani XV. Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár, Debrecen 2008.

²⁸ KREL – KREK Kgy. Jkv. 1937. október 28., 27. sz.

²⁹ Debreczeni István: A mi ügyünk. In: *Reformátusok Lapja* 1938. február 1., 4. sz., 37–39.

³⁰ Uo. 37.

Erdélyhez képest később, de most már egyre dinamikusabban jelentkezett a lelkészek körében.³¹

A *harmadik* gondolkörben a lelkésztovábbképzés elősegítésének, fejlesztésének feladatát hangsúlyozta, mert a teológia, akárcsak más egyéb tudomány, jelentős változáson, fejlődésen ment át. A korszerű ismeretek elsajátítása pedig elsősorban a lelkipásztort segítik munkájában.

Debreczeni István a lelkipásztorok anyagi helyzetének javításában látta az értekezlet *negyedik* feladatkörét, és azon a véleményen volt, hogy nem elég csupán a vezetőség által megfogalmazott javaslatokra tekinteni, hanem meg kell hallgatni egymás tapasztalatait és hasznos tanácsait is, nem feledve azt, hogy az idősebbek generációja sok gyakorlati tudás birtokában van. A legfontosabb pedig az, hogy az anyagi helyzet jelentékeny javulása nem pusztán a kongruáktól függ, ugyanis ezenkívül több olyan módozat is létezik, amellyel javítani lehet a lelkipásztorok anyagi helyzetén.

1938-ban a KREK közgyűlése arra kérte fel a lelkészértekezletet, hogy vizsgálja meg a megjelent új *Konfirmációs Kátét*, fogalmazza meg az ezzel kapcsolatos véleményét és javaslatait, és vegyék figyelembe ezeket, amikor a káté új kiadására kerül sor.³² Ebben a vonatkozásban Sulyok István már egy hónappal korábban körlevelet bocsátott ki a Püspöki Hivataltól.³³ A *Konfirmációs Káté* vélemé-

³¹ „Az erdélyi egyházkerület lelkészei és gyülekezetei még egy régi 'modern', sőt liberális teológiai felfogás és világnézet hatása alatt állottak. A Ravasz indította építő, hitvallásos felfogás, amelyet *Az Út* is felvállalt és propagált, még nem tudott gyökeret verni. Tanítványaink, akik mind nagyobb számban kerültek ki a Teológiáról, szintén nem voltak egységesek teológiai felfogás és vallásos világnézet tekintetében [...], majd 1925-től kezdve mindnyájan az újreformatori teológia irányába tájékozódunk, s akkor ez hatott rájuk. A másik kerület régi tiszántúli hagyományokat őrzött, lelkészi kara ortodox volt, megnyilvánulásában viszont felületes gondolkodású, többen a racionalizmus hatása alatt álltak. A szalontai lelkész, az öreg Böszörményi ezt mondta egyszer László Dezsőnek: – Ti már Jézust is Istenné tettétek!” Ld. Imre Lajos: *Önéletrész*, 206. Idézi még Adorjáni Zoltán: Teológiai tisztánlátás és mélység, mint igehirdetésünk legfőbb követelménye. In: *Igehirdető* 2013. február, 2. sz. (59–70.), 62.

³² KREL – KREK Kgy. Jkv. 1938. november 22–23., 87. sz.

³³ „Egyházkerületi közgyűlésünk 1936–67-e és 1937–38-e határozata alapján saját személyes felügyeletem mellett elkészíttettem a kerületi Konfirmációs Kátét. Fenntartottam azt az elvet, hogy a Kátét lehetőleg nem kérdések szerint, hanem összefüggő, fejezetek szerinti előadásban kell tanítani. Azonban számot vetettem azzal is, hogy technikai okokból ez sok esetben kivihetetlen. Ezért a Kátét úgy szerkesztettem meg, hogy a kérdések szerinti tanításra is alkalmas legyen.

A Káté alapja a Szoboszlai–Révész-féle régi jó hírű Konfirmációs Káté volt. Azonban a mi szükségleteink ennek a Káténak lényeges kibővítését követelték meg. Olyan könyvet akartam a konfirmációra készülők kezébe adni, hogy abban megtalálják rövid foglatban mindazt, amit a keresztyén református embernek egyházáról tudni kell, vagy legalább felébredjen benne az érdeklődés egyházának hitbeli alapjain és erkölcsi törvényein kívül egyházának története, szervezete és szertartásai iránt. Gazdag bibliaolvasó kalauz kíséri a Konfirmációs Kátét, úgy, hogy aki azt megőrzi, hosszú évekre útbaigazítást nyer arra, hogy a bibliaolvasás útján igaz református emberhez méltóan, erősítse és fejlessze hitét. Bőséges anyag foglaltatik tehát a rövid Kátében, de azért terjedelme alig nagyobb az eddig használatos Debreczeni-féle Káténál, s annak is egy harmadrészét a kérdések foglalják el.

nyezésére vonatkozó felkérés a következő esztendőben, sőt még 1940-ben is érvényben maradt.³⁴

A lelkészértekezleti választmány esztendőről-esztendőre konkrét témajavaslatokat dolgozott ki a köri, megyei és kerületi értekezletek alkalmaira. Lelkészeket, illetve közösségeiket érintő aktuális témákat jelöltek meg, és némely esetben pályadíjas munkákat írtak ki. Foglalkoztak az egyházfegyelem és a szórványok kérdéseivel, a Debreceni Református Kollégium mint szellemi kútforrás és a KREK kapcsolatrendszerével.³⁵ Ez utóbbi esetében arra kérték a lelkészeket, hogy vizsgálják meg egyházmegyénként, hogy milyen mélységű kapcsolat létezett vagy létezik a kollégium és partikuláik között. Vizsgálják meg és tanulmányozzák azt is, hogy milyen értékes kapcsolat volt vagy van egyházközségeik és a kollégium között az adományok és hagyományok tekintetében. Ide tartoznak:

„[...] a szellemi értékek, melyeket a kerületünk illetve egyházai és iskolái nyertek a kollégiumtól. Lelkipásztorok, tanárok, tanítók és más foglalkozású személyek, akik a kollégiumból hozták szellemi és lelki értékeiket, és akik ezekkel áldásokat árasztva sáfádkodtak.”³⁶

Végül arra buzdították a lelkészeket, hogy keressék meg

„[...] úgy egyházaikban és iskoláinkban, mint népünk szellemi, vallásos és egyházi életében, valamint erkölcsében és gondolkodásában azokat a jelenségeket, melyekről úgy a múltban, mint még ma is kimutatható, hogy a kollégium hatásának eredményei.”³⁷

Debreczeni István már az alakuló ülésen tartott előadásában hangsúlyozta, hogy a lekipásztorok szellemi-lelki továbbképzése állandó szempontja lesz a

A konfirmációi előkészítéssel foglalkozók számára további könnyítésül kiválasztottam azokat a kérdéseket, amelyek különösen fontosak, s azokat a nyomásban vastagabb számokkal különböztettem meg.

Természetesen az összes elmondottak után is fennmarad két dolog: 1. Föltétlenül szükséges a legjobb Káté mellett is, hogy az előkészítés végzője teljes elméleti tudását, pedagógiai érzékét, ügy-buzgalmát és hitbeli meggyőződését fektesse bele a konfirmációi előkészítésbe. 2. Emberi munka ez a Káté, ezenkívül több szempontból út-törő kísérlet, tehát nem lehet hibátlan alkotás, bár minden illetékes tényező legjobb képességeivel járult hozzá. Éppen ezért már most elrendelem, hogy az összes konfirmációi előkészítést végzők tapasztalataikat gondosan gyűjtsék össze, s annak idején az esperes urak útján gondoskodni fogok ezen tapasztalatok szakszerű felhasználásáról. A Káté előreláthatólag okt. 20-ig kikerül a nyomdából, tehát a megrendeléseket már most meg lehet tenni.” Ld. Körlevél 1938/4276. Királyhágómelléki Püspöki Hivatal. In: *Reformátusok Lapja* 1938. október 10., 29. sz., 366–367.

³⁴ A konfirmációi káté körül szerzett tapasztalatok összegyűjtése. Körlevél. 1940. február 18. In: *Reformátusok Lapja* 1940. február 20., 6. sz., 71.

³⁵ Körlevél: Lelkészértekezleti ügyek. In: *Reformátusok Lapja* 1939. március 10., 8. sz., 85–86.

³⁶ A debreceni Kollégium és egyházkerületünk. In: *Reformátusok Lapja* 1939. március 20., 9. sz., 100.

³⁷ Uo. 102.

lelkészértekezleti munkának. Az 1939 márciusában megtartott közgyűlés ezért fogalmazta meg és bocsátotta ki körlevélben:

„[...] lelkészörök évenként két, de legalább egy köri értekezletet kötelesek tartani, amelyen foglalkozniuk kell tudományos szentírás-tanulmányozásról beszámoló új teológiai könyveket ismertető kérdésekkel.”³⁸

A KREK lelkészértekezlete viszonylag rövid ideig működhetett. Utolsó gyűlését 1940. november 12-én tartotta. Egy nap múlva, a november 13-án tartott kerületi közgyűlés kimondta az előző napi lelkészértekezlet felterjesztése nyomán, hogy a kerületi lelkészértekezlet megszűnik a Román Impérium alól való felszabadulás következtében, és tagjai belépnek az ORLE soraiba. Javaslatuk szerint irataikat, értékeiket átadják az ORLE-nak, összegyűjtött vagyonukat megosztják a Dél-Erdélyben maradt lelkészegyesület tagjaival részarányosan, és a fennmaradó összeget elsősorban segélyezésre fordítják „az ellátmány nélkül maradt lelkészözvegyek és árvák” javára.³⁹

Ez a közgyűlés még három, a lelkészértekezlet által javasolt témakörben döntött. Először a vegyes házasságokból született gyermekek vallása és a reverzálisok kérdésében kért állásfoglalást. Másodszor arra kérte a közgyűlést, hogy járjon közbe a kormánynál annak érdekében, hogy az elpusztult színmagyar egyházközségekre magyar református családokat telepítsenek. Harmadszor pedig: a kormány továbbra is biztosítson féláras vasúti kedvezményt a református lelkészek és családjuk számára.⁴⁰

A lelkészértekezlet utolsó gyűlésén dr. Vasady Béla,⁴¹ az ORLE főtitkára is részt vett, aki részletes tájékoztatást nyújtott az országos szervezet helyzetéről és munkájáról, megnyitva a kaput a királyhágómelléki lelkészek előtt, hogy ismét lépjenek be, illetve vissza az ORLE-ba. Ezzel megszűnt a KREK első korszakának lelkészértekezlete.

A lelkészértekezlet a KREK történetének második világháborút követő szakaszában indult újra, amikor a Nagyváradi Református Egyházkerület nevet kapta. Ennek első kerületi elnöke Debreczeni István, a belmisszió korábbi megszervezője lett.

³⁸ A Református Püspöki Hivatal Körlevele 1939/2060. In: *Reformátusok Lapja* 1939. március 20., 9. sz., 105–106.

³⁹ KREL – KREK Jkv. 1940. november 13., 74. sz.

⁴⁰ KREL – KREK Jkv. 1940. november 13., 75–77. sz.

⁴¹ Vasady Béla (Nagyvárad, 1902. december 30. – AEÁ, Grand Rapids, Michigan 1992. október 5.) teológiai professzor Debrecenben, Sárospatakon, Pápán, majd 1945 után emigrál, tanít a kaliforniai Fuller Teológiai Szemináriumban. Magyarországon szerkesztette a Teológiai Szemlét és a Lelkészegyesületet. Megalapította a Coetus Teologorumot. Ld. Török István: Vasady Béla (1902–1992). In: *Confessio* 1993/2, 58–60.

Felhasznált irodalom

- Adorjáni Zoltán: Imre Lajos. In: Kozma Zsolt (szerk.): *Akik jó bizonyosságot nyertek*. A Kolozsvári Református Theologia tanárai 1895–1948. Kolozsvár 1996, 235–277.
- Adorjáni Zoltán: Teológiai tisztánlátás és mélység, mint igehirdetésünk legfőbb követelménye. In: *Igehirdető* 2013. február, 2. sz., 59–70.
- A debreceni Kollégium és egyházkerületünk. In: *Reformátusok Lapja* 1939. március 20., 9. sz., 100.
- A Református Püspöki Hivatal Körlevele 1939/2060. In: *Reformátusok Lapja* 1939. március 20./9, 105–106.
- Az Egyetemes Református Lelkész Egyesület alapszabályai. In: *Egyházi és Iskolai Szemle* 1924. szeptember 6., 18. sz., 7–8.
- Csohány János: Kilencven éve alakult meg az ORLE. In: *Egyháztörténeti Szemle* 2001/1, 128–142.
- Debreczeni István: Lelkészegyesület. I. In: *Reformátusok Lapja* 1928. március 31., 13. sz., 146–148.
- Debreczeni István: Lelkészegyesület II. In: *Reformátusok Lapja* 1928. április 14., 15. sz., 175–176.
- Debreczeni István: Lelkészegyesület. In: *Reformátusok Lapja* 1928. október 6., 40. sz. 489–493.
- Debreczeni István: Testvéri válasz a Reformátusok Lapjában a Királyhágómelléki Lelkészekhez intézett „Testvéri felhívására” In: *Reformátusok Lapja* 1929. március 2., 9. sz., 101–104.
- Debreczeni István: A mi ügyünk. In: *Reformátusok Lapja* 1938. február 1., 4. sz., 37–39.
- Debreczeni István: A debreceni Kollégium és egyházkerületünk. In: *Reformátusok Lapja* 1939. március 20./9, 100–102.
- Derzsi Endre: Testvéri felhívás. *Református Lelkészek Lapja* 1929. február 1.
- Gönczy Sándor: Királyhágómelléki Református Lelkészegyesület. In: *Reformátusok Lapja* 1928. december 1., 48. sz., 595–599.
- Hivatalos Közlöny* 1939. november 22., 271. sz.
- Gy. Csernák Béla György (szerk.): *Itt viharzott át felettünk...* II. kötet. Csernák Béla: *Életemből. Emberi gyarlóságokkal Isten szolgálatában*. Editiones Archivi Districtus Reformatorum Transtibiscani XV. Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár, Debrecen 2008.
- Imre Lajos: Lelkészek Szövetsége. In: *Református Szemle* 1928. február 24./9, 115–118.
- Körlevél 1938/4276. Királyhágómelléki Püspöki Hivatal. In: *Reformátusok Lapja* 1938. október 10., 29. sz., 366–367.
- Körlevél: Lelkészerőkezleti ügyek. In: *Reformátusok Lapja* 1939. március 10., 8. sz., 85–86.
- Körlevél. 1940. február 18. In: *Reformátusok Lapja* 1940. február 20., 6. sz., 71.
- Molnár János: Kecskeméthy István. In: Kozma Zsolt (szerk.): *Akik jó bizonyosságot nyertek*. A Kolozsvári Református Theologia tanárai 1895–1948. Kolozsvár 1996, 65–79.
- N. N.: A Lelkészegyesület közgyűlése. In: *Egyházi és Iskolai Szemle* 1924. június 14., 12. sz., 2–3.
- N. N.: Az egyházkerületi lelkészerőkezlet megalakulása. Ld. *Reformátusok Lapja* 1937. május 10., 14. sz., 171–173.

- Pálfi József: *Debreczeni István, aki megtanulta a mellényt többször ki- és begombolni*. D. Dr. Harsányi András Alapítvány kiadványai, 15. Debrecen 2011.
- Szabadi István (szerk.): *Itt viharzott felettünk...* I. kötet. Református lelkész-önéletrajzok Kárpátaljáról és Partiumból, 1942-ből. Editiones Archivi Districtus Reformatorum Transilbiscani XV. Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár, Debrecen 2008.
- Tarnóczy Lajos: Református Lelkészegyesület. In: *Egyházi és Iskolai Szemle* 1921. július 2., 3. sz., 2–3.
- Török István: Vasady Béla (1902– 1992). In: *Confessio* 1993/2, 58–60.

Levéltári források

- Erdélyi Református Egyházkerület Levéltára – EREK Lvt.
- Királyhágómelléki Református Egyházkerület Levéltára – KREL.
- Királyhágómelléki Református Egyházkerület Közgyűléseinek Jegyzőkönyve – KREK Kgy. Jkv. 1923–1940.
- Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára – TtREL.